

ombudsman
veřejný ochránce práv

Iva Fellerová Palkovská

Markéta Lavrinčíková

Karel Suda

DISKRIMINACE PŘI POSKYTOVÁNÍ ZDRAVOTNÍ PÉČE

**SEMINÁŘ PRO BONO ALIANCE
A KANCELÁŘE VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV**

15. KVĚTNA 2019, BRNO

- Práva pacienta
- Zákaz diskriminace
- Různé formy diskriminace v oblasti zdravotní péče a případy VOP
- Možnosti obrany proti diskriminaci při poskytování zdravotní péče
- Čím se nebudeme zabývat
 - Trestněprávní aspekty méně příznivého zacházení

PŘÁVNÍ ÚPRAVA

- Předpisy na úseku zdravotních služeb
 - Z. č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (z. o zdravotních službách)
 - Z. č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách
 - další speciální předpisy týkající se jednotlivých aspektů zdravotních služeb
- Z. č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů
- Z. č. 220/1991 Sb., o České lékařské komoře, České stomatologické komoře a České lékárnické komoře
- Z. č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon)
- Občanský zákoník a procesní předpisy
- Metodické pokyny MZd, etické kodexy pro práci s pacienty

- Právo na úctu, důstojné zacházení, ohleduplnost a respektování soukromí
 - Právo zvolit si poskytovatele
 - Právo vyžádat si konzultační služby od jiného poskytovatele („druhý názor“)
 - Právo na nepřetržitou přítomnost zákonného zástupce (nezletilí) X nepřetržitou přítomnost opatrovníka (osoby s omezenou svéprávností) X přítomnost osoby blízké
- v souladu s vnitřním řádem, nenaruší-li přítomnost těchto osob poskytnutí zdravotních služeb

- Právo znát jméno a příjmení pracovníků přímo zúčastněných na poskytování zdravotních služeb
- Právo na informace o svém zdravotním stavu
- Právo nahlížet do zdravotnické dokumentace
- Právo na výběr zdravotní pojišťovny
- Právo na časovou a místní dostupnost hrazených zdravotních služeb
- Právo na poskytnutí hrazených služeb, přičemž poskytovatel nesmí za hrazené služby přijmout od pojištěnce žádnou úhradu

PRÁVO NEBÝT DISKRIMINOVÁN A OBLAST ZDRAVOTNÍ PÉČE

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Jednou z oblastí, kde AntidZ chrání před diskriminací, je i oblast **přístupu ke zdravotní péči a jejího poskytování** [§ 1 odst. 1 písm. h) AntidZ]
- AntidZ nevymezí, co rozumí **zdravotní péčí** – definici lze hledat v ZZS – definice zdravotní péče (§ 2 odst. 4) + další zdravotní služby – ty také AntidZ pokrývá [vztahuje se i **na oblast poskytování služeb obecně** - § 1 odst. 1 písm. j)]
- AntidZ ale de facto pokrývá celou kategorii zdravotních služeb ve smyslu ZZS – zařazení pod oblast života v důsledku není příliš relevantní
- Pod oblast zdravotní péče lze zařadit i přístup k léčivům a jejich poskytování (srov. 164/2012/DIS)

ANTIDISKRIMINAČNÍ ZÁKON

KLÍČOVÉ BODY PRÁVNÍ ÚPRAVY

ombudsman
veřejný ochránce práv

- § 1 odst. 1 písm. h) a j) – zdravotní péče a služby mezi **oblastmi, kde AntidZ zakazuje diskriminovat**
- § 2 odst. 3 – výčet **diskriminačních důvodů**:
 - rasa, etnikum, národnost
 - pohlaví
 - sexuální orientace
 - věk
 - zdravotní postižení
 - náboženské vyznání, víra, světový názor
- Vymezení **diskriminačních forem** (viz dále; § 2/3, § 3, § 4)
- Formy **přípustného rozdílného zacházení**, kdy nejde o diskriminaci – legitimní cíl, přiměřené a nezbytné prostředky k jeho dosažení, mimo „etnicitní“ důvody (§ 7 odst. 1)

DISKRIMINACE V OBLASTI ZDRAVOTNÍ PÉČE

Víte co? Dalšího dospělého pacienta z kapacitních důvodů vlastně přijmout nemohu...

- Přečtete si, prosím, **případovou studii č. 1** a pokuste se odpovědět na uvedené otázky

Pan Dolanský i celá jeho rodina jsou Romové.

Pan Dolanský měl zájem stát se pacientem MDDr. Novákové, zubní lékařky se sídlem v Praze. Za tímto účelem se rozhodl telefonicky zkontaktovat ordinaci lékařky, přičemž jej zdravotní sestra pozvala k návštěvě do ordinace. Poté, co lékařka pana Dolanského viděla, jej okamžitě odmítla. Sdělila mu, že nové dospělé pacienty neregistruje.

Uvedené jednání se pana Dolanského velmi dotklo. Obrátil se proto na proromský spolek, který provedl tzv. situační testing. Pracovník tohoto spolku se v této souvislosti domluvil s manželkou pana Dolanského, paní Dolanskou, aby zubní lékařku kontaktovala a za totožných podmínek se pokusila u ní zaregistrovat. Zdravotní sestra opět domluvila termín osobní schůzky. Paní Dolanská si pořídila audionahrávku hovoru, kde je tato skutečnost zaznamenána. V ordinaci bylo paní Dolanské sděleno, že ji lékařka do péče nepřijme. Telefonické objednání je prý pouze předběžné a až v ordinaci se může lékařka rozhodnout, které pacienty si vybere. Nadto nemá kapacitu registrovat další dospělé pacienty, mimo naprosto výjimečné případy (pro upřesnění, svůj věk paní Dolanská sdělila zdravotní sestře již v průběhu telefonického hovoru). Z osobní návštěvy paní Dolanská pořídila audiovizuální nahrávku, kde je akt odmítnutí včetně jeho odůvodnění zaznamenán. Krátce na to ordinaci MDDr. Novákové telefonicky kontaktoval také zaměstnanec proromského spolku, který Romem není. Ten byl po osobním setkání bez problémů přijat a lékařka mu vykonala kýženou zubní prohlídku. Naopak romský pracovník spolku byl následně odmítnut za obdobných okolností jako paní Dolanská.

DISKRIMINACE V SOUVISLOSTI S PŘIJÍMÁNÍM PACIENTA DO PÉČE II

ombudsman
veřejný ochránce práv

67/2012/DIS

- Právo odmítnout pacienta pouze z důvodů uvedených v ZZS + odmítnutí z diskriminačního důvodu je přímou diskriminací dle AntidZ
- Osobní kontakt je vzhledem k důvodům, které vymezuje ZZS, irelevantní – nelze rozhodnout o odmítnutí až na jeho základě
- Nahrávky hovoru s lékařkou či jednání v ordinaci nejsou projevem osobní povahy
- I pokud se osoba na možné diskriminační jednání připraví a na místě si opatří důkaz nahrávkou, může uplatnit nároky dle AntidZ

”

Do osobního setkání nebyl etnický původ budoucích pacientů znám. K odmítnutí došlo až po něm. Jakkoli mezi pacienty diferencovat je zakázané.

“

HIV pozitivní pacienty u nás neošetřujeme... zkuste to jinde! (3210/2016/VOP)

- *HIV+ pacient kontaktoval poskytovatele stomatologické péče, během tel. hovoru byl odmítnut – poskytovatel není „dostatečně hygienicky vybaven“, audionahrávka*
- HIV infekce je zdravotním postižením ve smyslu AntidZ (srov. 157/2012/DIS)
- Každý zdravotnický pracovník poskytuje HIV+ osobám nedispensární péči v plném rozsahu (Metodický návod k řešení problematiky HIV/AIDS v ČR – čl. 3 odst. 4)
- Přestupek (odmítnutí mimo zákonný důvod), diskriminace
- VOP shledala dostatečnou nápravu ve správním řízení (za ingerence MZd), stěžovatel nechtěl uplatnit antidis. žalobu

Závěry:

- Pacient má právo zvolit si poskytovatele zdravotní péče
- Poskytovatel smí odmítnout přijmout pacienta do péče z taxativně vymezených důvodů (§ 48 odst. 1 ZZS)
 - Únosné pracovní zatížení (snížení úrovně kvality a bezpečnosti)
 - Provozní důvody, personální zajištění, technické vybavení
 - Vzdálenost místa pobytu u praktických lékařů
 - Pacient není pojištěncem nasmlouvané zdr. pojišťovny
- Důvod posuzuje poskytovatel, o odmítnutí vydá zprávu, kde důvod odmítnutí uvede (§ 48 odst. 3 ZZS)
- Opačný postup je přestupkem [§ 117 odst. 3 písm. a) a c)]
- Odmítnutí z diskriminačního důvodu naplňuje znaky přímé diskriminace v oblasti přístupu ke zdravotní péči dle AntidZ

RŮZNÉ FORMY DISKRIMINACE PŘI POSKYTOVÁNÍ ZDRAVOTNÍ PÉČE

ombudsman
veřejný ochránce práv

- V oblasti poskytování zdr. péče se může pacient teoreticky setkat se všemi **formami diskriminace** ve smyslu AntidZ:
 - Přímá diskriminace (§ 2 odst. 3)
 - Nepřímá diskriminace
 - *obecná* (§ 3 odst. 1)
 - *speciální* (§ 3 odst. 2)
 - (Sexuální) obtěžování (§ 4 odst. 1 a 2)
 - Pronásledování (§ 4 odst. 3)
 - Pokyn a navádění k diskriminaci (§ 4 odst. 4 a 5)
- Diskriminační důvod – v praxi VOP nejčastěji zdravotní postižení, etnikum, pohlaví, případně sexuální orientace

Tatínku, běžte domů! S dětmi v nemocnici ať zůstane maminka... (3973/2015/VOP)

- *Poskytovatel neumožnil stěžovateli pobývat v nemocnici jako doprovod dětí, protože je muž (na volném pokoji již byla s dětmi jako doprovod žena – nikdo se jí ovšem nezeptal)*
- Nezletilý pacient má právo na přítomnost zákonného zástupce [§ 28 odst. 3 písm. e)], poskytovatel je povinen umožnit jeho pobyt, umožní-li to vybavení a nebude narušeno poskytování zdr. služeb [§ 47 odst. 1 písm. b)]
- Hospitalizace žen od mužů má být zajištěna odděleně, pobyt rodičů však není hospitalizací (pravidlo se neuplatní)
- Rozlišování podle pohlaví – legitimní cíl: ochrana soukromí
- Prostředky nejsou přiměřené – situace není tak choulostivá, nelze pravidlo uplatnit bez dalšího, bez zjištění stanoviska přítomné ženy (pokud by jí to vadilo, je přiměřené jednat o alternativě)

RŮZNÉ FORMY DISKRIMINACE NEPŘÍMÁ DISKRIMINACE I

ombudsman
veřejný ochránce práv

Potřebujete lázně? Asistenční pes ano, ALE...

- Přečtete si, prosím, **případovou studii č. 2** a pokuste se odpovědět na uvedené otázky

Pan Bílý chtěl ze zdravotních důvodů absolvovat měsíční pobyt v lázních X. Protože je osobou se zdravotním postižením a s úkony každodenního života mu pomáhá asistenční pes, v elektronické komunikaci s lázněmi upozornil na to, že používá jako kompenzační pomůcku asistenčního psa. Vedoucí lékař lázní mu odpověděl, že pobyt asistenčního psa je možný v souladu s vnitřním řádem lázní. Dále vedoucí lékař v e-mailu uvedl, že by pan Bílý mohl být společně s asistenčním psem ubytován na vybraném pokoji tolíko v pavilonu Y.

Pan Bílý se na webu lázní dočetl, že pavilon Y je označen čtyřmi hvězdičkami a poskytuje ubytování v pokojích kategorie „superior“. Klienti ubytování na těchto pokojích tedy musí zaplatit příplatek za nadstandardní pokoj ve výši 100,- Kč/osoba/den. Dále se zde dočetl, že příplatek za psa činí 200,- Kč/den.

Ve vnitřním řádu, zveřejněném na webových stránkách lázní, se pan Bílý dočetl, že *„pacientovi se smyslovým nebo tělesným postižením, který využívá psa se speciálním výcvikem je umožněn jeho pobyt v případě, že nenaruší práva ostatních pacientů a pacient si sám prostřednictvím další osoby zajistí běžnou péči o psa (strava, venčení, apod.)“*. Dále zde bylo uvedeno, že lázně *„umožní přítomnost asistenčního psa pouze na léčebném pavilonu, kde nejsou přítomni pacienti, u kterých hrozí zvýšené riziko infekčních komplikací rány. Asistenční pes nemá přístup do prostor, kde probíhají léčebné procedury nebo diagnostická a ošetrovatelská péče a hromadné stravování pacientů. V případě, že pes bude porušovat vnitřní řád lázní (štěkání, rušení klidu, ohrožování personálu nebo pacientů), bude mu další pobyt ve zdravotnickém zařízení znemožněn“*.

Pan Bílý si spočítal, že při pobytu v celkové délce trvání 30 dnů by kvůli asistenčnímu psu zaplatil 3.000,- Kč za nadstandardní pokoj a 6.000,- Kč za příplatek za psa. Celkově by tak musel zaplatit navíc 9.000,- Kč, proto se nakonec rozhodl absolvovat lázeňský pobyt bez asistenčního psa. Domnívá se však, že se stal obětí diskriminace.

108/2013/DIS

- Asistenční psi jsou kompenzační pomůckou, překonávají následky ZP
- § 30 odst. 3 ZZS nutné vykládat tak, že pacient psa musí užívat tak, aby nezasáhl, nikoli nemůže užívat, protože by jinak zasáhl
- Neutrální kritérium - cílem ochrana zdraví, ale nelze paušálně psy vyloučit téměř z celého zařízení – není přiměřené + poplatek za psa určeného ke zdr. účelům
- Přiměřená opatření – nepřijali, ač nejde o nepřiměřené zatížení (výjimečné případy)
- Personál nenahradí psa ve volném čase

”

Pokud vnitřní řád paušálně vylučuje asistenční psy z celého zařízení vyjma pokoje klienta, není omezení přiměřené ani nezbytné.

“

JAK JE TO DÁLE S ASISTENČNÍMI PSY?

ombudsman
veřejný ochránce práv

Jiný případ?

- *Lékař odmítl přítomnost psa v ordinaci; revizní komise ČLK uvedla, že lékař, který s přítomností psa nepočítá a nemá vytvořen vnitřní řád, jenž by přítomnost psa umožnil, nejedná protizákonně, pokud vstup asistenčního psa neumožní*
- Vyjádření prezidenta ČLK: odůvodnění označil za exces
- Pacient má na přítomnost psa nárok, pokud není VŘ, který stanoví specifická pravidla uplatnění tohoto práva, lékař rozhodne s ohledem na okolnosti (zejm. hygienické důvody)
- Soud by se zabýval tím, zda měl lékař v konkrétní situaci legitimní ospravedlnění, konkrétní hygienický či bezpečnostní důvod

V r. 2016 VOP vydala **legislativní doporučení** k vydání zákona o úpravě některých práv ŐZP využívajících doprovod asistenčního psa – statusová práva psů, přístupová práva osob se psem, související změny právních předpisů
- legislativní úkol MPSV v plánu prací vlády ještě na rok 2018

Jste HIV pozitivní? To je Váš problém...

- Přečtete si, prosím, **případovou studii č. 3** a pokuste se odpovědět na uvedené otázky

Pan Antoř je HIV pozitivní. Mimo to jej vřak trápí problémy se zrakem, a proto se léčí na očním oddělení nemocnice X. Dne 7. března 2018 se pan Antoř dostavil na toto oddělení na plánovanou kontrolu. Zdravotní sestra panu Antořovi sdělila, že po operativním zákroku, který dříve podstoupil, musí absolvovat specializované vyšetření, na které se musí objednat a z kapacitních důvodů musí po objednání vyčkat přibližně půl roku. Pana Antoře toto sdělení rozhořčilo, načež došlo k ostřejší výměně názorů mezi ním a zdravotní sestrou. Po chvíli se dialog začal odvíjet následujícím způsobem:

Sestra: *„Pane Antoři, pokud nejste s postupem spokojen, můžete své problémy řešit v jiné nemocnici...“*

A: *„Jsem HIV pozitivní, nemám na vybranou!“*

Sestra: *„To je ale Váš problém...“*

Pan Antoř tento výrok pociťoval jako ponižující, nedůstojný a psychicky traumatizující. Obrátil se tak se stížností přímo na vedení nemocnice a žádal omluvu jménem konkrétní zdravotní sestry, ale i jménem nemocnice (jakožto poskytovatele zdravotních služeb). Ředitel nemocnice shledal stížnost pana Antoře jako nedůvodnou, ale ve své písemné reakci uznal, že zdravotní sestra předmětný výrok vyslovila. Nemocnice nebyla ochotna ani následně nastalou událost smírně řešit. Stěžovatel se tak obrátil se stížností na zřizovatele nemocnice (krajský úřad), který jeho stížnost rovněž zamítl jako nedůvodnou.

Aspekt obtěžování

- Infikace virem HIV je zdravotní postižení ve smyslu AntidZ
- Výrok poskytovatel potvrdil (ač o jeho doslovném znění není jistota)
- **Subjektivní stránka obtěžování:** stěžovatel vnímal jako nedůstojné a ponižující; **objektivní stránka:** kvalifikované nežádoucí prostředí – zaznamenán vznik nežádoucí události; obě stránky způsobil naplnit
- Jednotlivý výrok, ale exces naplňující intenzitu obtěžování
 - Implicitní hodnocení životního stylu jako patologického
 - Bezvýchodnost situace (de facto spádové zařízení pro HIV+ osoby)
 - Etické zásady práce zdravotnického pracovníka – nevolen vhodný způsob vyjádření vzhledem k aktuálnímu rozpoložení pacienta, které bylo patrné
- Důkazní břemeno se nesdílí, de facto „tvrzení proti tvrzení“ (sporný výklad výroku, následné popření poskytovatelem), obtěžování dle VOP dáno především situačním kontextem a intenzitou

Pan Antoš se se svým problémem obrátil na veřejnou ochránkyni práv. Ta předložený případ prověřila a přiklonila se k závěru, že se poskytovatel zdravotních péče diskriminace vzhledem k panu Antošovi skutečně dopustil. O svých závěrech následně poskytovatele písemně uvědomila. Poskytovatel (prostřednictvím pověřené lékařky) vyjádřil nesouhlas se závěry ochránkyně a rozhodl se nevyhovět doporučení ochránkyně (panu Antošovi se omluvit). Ve svém dopise však uvedl i následující:

„Přestože jsme to neměli původně v úmyslu, musíme se vyjádřit k tomu, že stěžovatel nedůstojně a nedůvodně slovně napadl primáře oddělení. V návaznosti na postup stěžovatele budou zváženy další právní kroky, jako je podání návrhu na zahájení řízení o přestupku a podání žaloby na ochranu osobnosti, a to tehdy, pokud stěžovatel neustoupí od svých požadavků.“

OBTĚŽOVÁNÍ A PRONÁSLEDOVÁNÍ III

ombudsman
veřejný ochránce práv

Aspekt pronásledování

- Pasáž z dopisu ředitelky nemocnice naplňuje znaky pronásledování
- Důsledek obrany (podání podnětu VOP)
- Osobě nemusí právo na rovné zacházení ve skutečnosti svědčit
- Oběti pronásledování svědčí ochrana dle antidiskriminačního zákona

Jiný případ?

- *Pacient cizí národnosti se měl dostavit na kontrolu, po zaklepaní mu doktorka sdělila, že „tady není Rusko, v Čechách se takhle na dveře neklepe“ – odkaz na stížnostní mechanismus dle ZZS*

”

I jednorázový výrok lze v sociálním kontextu HIV infekce považovat za exces způsobilý naplnit intenzitu obtěžování.

“

„Všechny cigány vyhodíme!“

- *Poskytovatel ukončil péči o vnučku stěžovatelky, kterou měla v pěstounské péči, z deklarovaného důvodu opakované nespolupráce a agresivního chování ze strany stěžovatelky – to se podle stěžovatelky nezakládá na pravdě; naopak mělo být jednání sestry nepřívětivé k romským pacientům (výroky před ostatními pacienty – „všechny cigány vyhodím“); vnučka byla v té době také nemocná, pod lékařským dozorem*
- Podezřením, že mohlo dojít k porušení ZZS, přímé diskriminaci z důvodu etnicity, jsou zde i známky obtěžování
- Vážné poškození zdraví pacienta?
- Nedostatek důkazů, lékařka ve zprávě navíc deklarovala důvod, který je v souladu se ZZS – prověření VOP v tuto chvíli neefektivní
- Doporučeno podání stížnosti poskytovateli + návod, co zde má uvést (popis jednání, důvod ukončení je smyšlený a zástupný)

Závěry:

- Poskytovatel smí ukončit péči o pacienta z taxativně vymezených důvodů (§ 48 odst. 2 ZZS)
 - Předá pacienta s jeho souhlasem do péče jiného poskytovatele
 - Pominou důvody pro registraci
 - Pacient vysloví nesouhlas s poskytováním péče
 - Pacient závažným způsobem omezuje práva ostatních pacientů, úmyslně soustavně nedodrží individuální léčebný postup, neřídí se vnitřním řádem
 - Pacient přestal poskytovat součinnost
- Nesmí dojít k vážnému poškození zdraví pacienta
- Důvod posuzuje poskytovatel, o ukončení vydá zprávu, kde uvede důvod ukončení péče (§ 48 odst. 3 ZZS)
- Opačný postup je přestupkem [§ 117 odst. 3 písm. b) a c)]
- Ukončení péče z diskriminačního důvodu naplňuje znaky přímé diskriminace v oblasti poskytování zdravotní péče dle AntidZ

A low-angle, upward-looking photograph of a grand classical building facade. The image features several tall, fluted columns with Corinthian capitals. Above the columns is a decorative entablature with a frieze containing several seated statues. The sky is overcast and grey. An orange semi-transparent banner is overlaid at the bottom of the image, containing white text.

**DALŠÍ OTÁZKY SOUVISEJÍCÍ S MÉNĚ PŘÍZNIVÝM
ZACHÁZENÍM V OBLASTI ZDRAVOTNÍCH SLUŽEB**

ZVLÁŠTĚ ZRANITELNÉ SKUPINY PACIENTŮ

ombudsman
veřejný ochránce práv

Senioři

**Lidé se zdravotním
postižením**

**Cizinci/migranti
Ženy migrantky
Ženy z prostředí
etnických menšin**

CO JSOU ZRANITELNÉ SKUPINY? Pohled mezinárodních organizací

ombudsman
veřejný ochránce práv

- různé okruhy osob (WHO, UNHR, judikatura)
- **Světová zdravotnická organizace** – děti, těhotné ženy, starší osoby, podvyživené osoby; chudoba a její následky – nedostatečná výživa, bydlení a nouze – umocňují zranitelnost osob)

https://www.who.int/environmental_health_emergencies/vulnerable_groups/en/

- **Organizace spojených národů pro uprchlíky** – děti, ženy zbavené ochrany domova, starší osoby, lidé se zdravotním postižením, osoby nakažené HIV/AIDS

<https://www.unhcr.org/cz/108-czco-vsechno-delamepece-o-zranitelne-skupiny-osob-html.html>

CO JSOU ZRANITELNÉ SKUPINY?

Pohled českých soudů

ombudsman
veřejný ochránce práv

- zranitelné osoby – osoby ve zranitelném postavení
- **nález Ústavního soudu I. ÚS 2933/15** (osoba se zdravotním postižením, děti, cizinci) → právo na spravedlivý proces osob se zdravotním postižením
- obdobně **nález Ústavního soudu I. ÚS 3304/13** (děti jako jiná zranitelná skupina osob)
- **nález I. ÚS 1974/14** (lidé s duševním postižením → „zvlášť obezřetný výklad právních norem musí být v plném souladu se základními právy osob s duševním postižením...nelze jejich lidská práva bagatelizovat a zacházet s nimi jen jako s objektem právní regulace a procedur“)

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ SE STARŠÍMI OSOBAMI I

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Přímá diskriminace – **méně kvalitní léčba** („*není třeba léčit seniory, stejně brzo umřou*“), **nedbalá diagnóza - komorbidita** („*to je stářím, s tím se už nedá nic dělat...*“)
- Nepřímá diskriminace – **nezohlednění delšího léčebného procesu u staršího člověka**

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ SE STARŠÍMI OSOBAMI I

ombudsman
veřejný ochránce práv

- **Příčiny:** stereotypy a mýty (péče o seniory je drahá), stárnoucí populace – ale málo odborníků v oblasti geriatric, zastaralá struktura zdravotních služeb, neúcta k člověku
- **Obrana:** stížnost (může podat i rodinný příslušník), žaloba podle AntidZ (viz rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 2260/2017)
- **Problémy:** nedostatek důkazů, diagnóza a nastavení léčby - vysoce odborné medicínské a etické otázky

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ S OSOBAMI S POSTIŽENÍM I

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Výzkum VOP v roce 2018: **Poskytování zubní péče lidem s mentálním postižením a poruchami autistického spektra**
- **zapojení 17 pracovišť** poskytující konzervačně-chirurgická ošetření zubů v celkové anestezii
- únor 2019 **Kulatý stůl** – diskuze o možnosti realizace navržených doporučení

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ S OSOBAMI S POSTIŽENÍM II

ombudsman
veřejný ochránce práv

- **Definice zdravotního postižení v AntidZ (§ 5 odst. 6) =** tělesné, smyslové, mentální, duševní nebo jiné postižení, které brání osobám v jejich právu na rovné zacházení v zákonem vymezených oblastech
- Musí jít o **dlouhodobé zdravotní postižení**, které trvá nebo poznatků lékařské vědy má trvat alespoň jeden rok
- Povinnost přijmou přiměřené opatření ve vztahu k osobě s postižením
- Zubní péče osobám s mentálním postižením = **pamatovat na povinnost aktivního vytváření specifických podmínek** respektující odlišnou situaci a potřeby jedinců s postižením

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ S OSOBAMI S POSTIŽENÍM III

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Právo lidí se zdravotním postižením na dosažení nejvyšší možné úrovně ústního zdraví bez diskriminace
- **Sociální model zdravotního postižení**
- **Nejčastější bariéry:** nevhodná komunikace ze strany zdravotníků, nedostatky v informování o prováděných zákrocích, **odmítání poskytnutí péče jako takové (může vést k diskriminaci)**
- **Lékaři nejčastěji uvádějí:** zdravotník neví, jak s člověkem s postižením správně komunikovat, časová náročnost bez adekvátního finančního ohodnocení

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ S OSOBAMI S POSTIŽENÍM IV

ombudsman
veřejný ochránce práv

- HIV pozitivním osobám **poskytuje zákon ochranu před diskriminací (zdravotní postižení již v asymptomatické fázi)**
- Zpráva **175/2012/DIS** (propuštění ze služebního poměru)
- To, že HIV infekce v asymptomatické fázi nemusí sama o sobě zasahovat do běžného života (př. profesního) neznamena, že by HIV pozitivní osoba neměla být chráněná před nepříznivým zacházením
- **V oblasti zdravotnictví je specifickým tématem postavení HIV pozitivních pacientů a pacientek**
- **Zpráva o nezjištění diskriminace 3744/2016/VOP!** (přímá diskriminace – odmítnutí provést zákrok estetické chirurgie pouze z důvodu, že pacient je HIV pozitivní)

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ SOUVISEJÍCÍ S NÁRODNOSTÍ, POHLAVÍM A VYZNÁNÍM I

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Charakteristiky, kvůli kterým se lidé stávají oběťmi diskriminace, se často kumulují
- **Vícenásobná diskriminace** (typicky žena/seniorka/migrantka) – statistika výroční zpráva VOP v roce 2018 obdrženo celkem 20 stížností na vícenásobnou diskriminaci
- Vícenásobná diskriminace **větší zásah do práv oběti** = důrazná reakce práva a soudů? (zpravidla právní předpisy nerozlišují vícenásobnou diskriminaci, ESD a ESLP se přímo nevyjadřují)

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ SOUVISEJÍCÍ S NÁRODNOSTÍ, POHLAVÍM A VYZNÁNÍM II

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Některé bariéry mohou vést k diskriminaci – obrana proti diskriminaci: stížnost, antidiskriminační žaloba (vícenásobná dis. – vyšší odškodnění)
- **Bariéry v přístupu ke zdravotní péči:** není společný jazyk, nedostatek informací, kulturní rozdíly, stereotypy (v zahraničí: *ženy s obřízkou by neměly mít děti*), nedostatek financí, pojištění
- Jazyková bariéra – rozsudek ESLP *Vo proti Francii* (č. 53924/00), netýká se diskriminace!

MÉNĚ PŘÍZNIVÉ ZACHÁZENÍ S ROMSKÝMI ŽENAMI

ombudsman
veřejný ochránce práv

- V řadě států (i ČR) byly romské ženy podrobovány nedobrovolné sterilizaci (cílem kontrola jejich porodnosti)
- Otázka zejména 70. a 80 let, nicméně případy se objevily i v moderní historii
- Jedná se o nejzávažnější případy porušení práv romských žen – fyzická integrita, nerovné zacházení, rodinný život, důstojnost

”

Lékařský personál hrubě zasáhl do fyzické integrity pacientky a jednal s velkou neúctou k jejímu právu na autonomii a rozhodovat o sobě.

“

Rozsudek V. C. proti Slovensku (č. 18968/07):

- *Sterilizace ženy romského původu při porodu bez jejího úplného a informovaného souhlasu*
- ESPL nekonstatoval porušení čl. 14 (zákaz diskriminace) Úmluvy, konstatoval však porušení čl. 3 a 8 (nelidské zacházení, soukromý a rodinný život)
- Nesouhlasné stanovisko soudkyně *Mijovič*

PROBLEMATIKA SVĚTONÁZORU? DOMÁCÍ PORODY, OČKOVÁNÍ...

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Diskutovaná témata dotýkající se oblasti **světonázoru**, který je diskriminačním důvodem dle AntidZ
- **odmítání očkování** → projev filosofie, víry či chráněný světonázor?
- **odmítání porodů v nemocnici** → právo na volbu místa porodu? Jde o realizaci světonázoru?

”

Světonázor je souhrn představ, názorů a hodnot, které se týkají nejzákladnějších filozofických, etických, náboženských otázek.

“

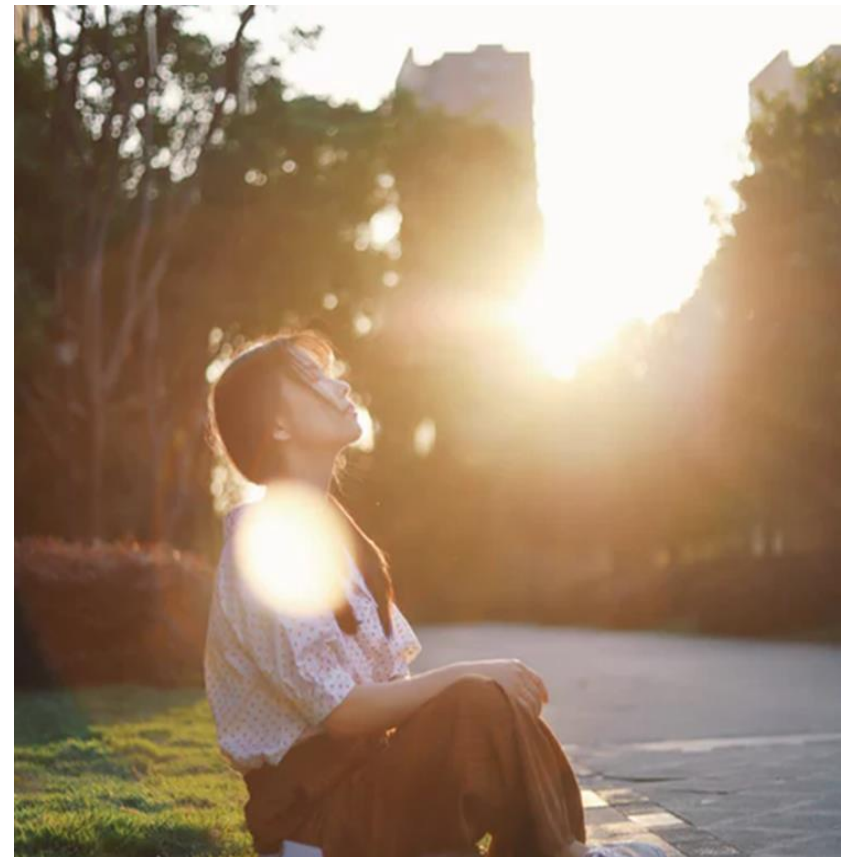
- **světonázor** = životní filosofie, představy o základních aspektech lidské existence (náboženský, spirituální, filozofický, či etický kontext, otázky bytí a jsoucná) x myšlenky, přání, politické názory (ESPL *Campbell a Cosans proti Spojenému království* č. 7511/76 a č. 7743/76)

PROBLEMATIKA SVĚTONÁZORU? DOMÁCÍ PORODY, OČKOVÁNÍ...

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Samotné odmítání očkování aniž je projevem širší filosofie či víry, není chráněným světonázorem (srov. 4/2013/DIS)
- odmítání porodu v nemocnici - nesplňuje kritérium dlouhodobosti, celistvosti, serióznosti a společenské akceptovatelnosti jakožto samostatného světonázoru který by byl něčím charakteristický (srov. 1398/2014/VOP)

**MOŽNOSTI OBRANY PROTI DISKRIMINACI
V OBLASTI ZDRAVOTNÍ PÉČE**

- Stížnost proti postupu poskytovatele při poskytování zdravotních služeb (§ 93 a násl. ZZS)
- Stížnost zdravotní pojišťovně
- Stížnost profesní komoře (ČLK, ČSK) na postup lékaře
- Podnět veřejnému ochránci práv
- Antidiskriminační žaloba

STÍŽNOST POSKYTOVATELI

- Podává se přímo poskytovateli
- Poskytovatel je povinen
 - Stížnost vyřídit do 30 dnů (výjimečně prodloužit o dalších 30 dní)
 - Navrhnout podateli ústní projednání, je-li to vhodné
 - Vést evidenci o stížnostech, umožnit nahlížet do stížnostního spisu
 - Poskytovatel lůžkové nebo jednodenní péče musí dále vypracovat postup pro vyřizování stížností a uveřejnit jej ve zdravotnickém zařízení na veřejně přístupném místě a na svých internetových stránkách
- Může podat i zmocněnec, případně osoba blízká v případě, že toho pacient není schopen s ohledem na jeho zdravotní stav (případně zemřel)
- Pronásledování je zakázáno

Pokud pacient nesouhlasí s vyřízením stížnosti poskytovatelem, může se obrátit na správní orgán, který udělil poskytovateli oprávnění k poskytování zdravotních služeb - standardně **krajský úřad** (v Praze Magistrát hl. m. P.)

Speciální případy vyřízení stížnosti

- Vězeňskou službou ČR
 - Ministerstvo spravedlnosti
- Oblastním zdravotnickým zařízením Plzeň
 - Ministerstvo vnitra
- Ústřední vojenskou nemocnicí – Vojenskou fakultní nemocnicí Praha, Vojenskou nemocnicí Olomouc, Vojenská nemocnicí Brno, Ústavem leteckého zdravotnictví Praha nebo Vojenskými lázeňskými a rekreačními zařízeními
 - Ministerstvo obrany

- Vznikla-li pochybnost, zda byl při poskytování zdravotních služeb dodržen správný postup, měl by úřad ustavit
 - Nezávislého odborníka
 - Nezávislou odbornou komisi
- Úřad by měl jméno nezávislého odborníka, příp. členů komise sdělit stěžovateli, aby mohl včas uplatnit námitku podjatosti
- Odborníkovi či komisi úřad položí otázky k věci – za řádné vyřízení stížnosti odpovídá úřad, ne odborník (komise)
- Dokazování – využití správního řádu

- Je-li nezbytné nahlížení do zdravotnické dokumentace, vyzývá úřad k udělení souhlasu – pokud stěžovatel souhlas s nahlížením nevysloví, může úřad vyřizování stížnosti ukončit
- Lhůty pro vyřízení stížnosti: 30 dnů; nezávislý odborník – 90 dnů; nezávislá odborná komise – 120 dnů
- Úřad musí vypracovat postup pro přijímání stížností a určit příslušné pracoviště, vést evidenci o podaných stížnostech a způsobu jejich vyřízení, musí stěžovateli umožnit nahlížet do spisu
- Na co je možné si stěžovat?

”

*Úřad může šetřit
všechny aspekty
poskytování
zdravotních služeb.*

“

- Závěr šetření úřadu:
 - Jednoznačné konstatování, zda **byla či nebyla porušena práva či povinnosti při poskytování zdravotních služeb či jiný pochybení dotýkajících se práv pacientů**
 - Uložení nápravných opatření + lhůta ke splnění
 - Podnět k zahájení přestupkového řízení, podnět příslušné profesní komoře
 - O uložených opatřeních informuje zdravotní pojišťovnu
- Vždy musí být posouzeno, zda při poskytování byl či nebyl dodržen náležitý odborný postup – pokud nebyl, zda je příčinná souvislost mezi postupem a újmou na zdraví
- V případě smrti: rozsudek ESLP *Lopes de Sousa Fernandes proti Portugalsku* (č. 56080/13) – povinnost státu řádně prošetřit okolnosti úmrtí pacienta

- Mezi zdravotními pojišťovnami a poskytovateli existují vzájemné smluvní vztahy
- Pojišťovny jsou povinny svým pojištěncům zajistit určité atributy hrazených zdravotních služeb
 - **Časová dostupnost hrazených služeb** [§ 40 odst. 7 písm. b) ZVZP] - zajištění poskytnutí neodkladných a akutních hrazených služeb ve lhůtě odpovídající jejich naléhavosti
 - **Místní dostupnost hrazených služeb** [§ 40 odst. 7 písm. a) ZVZP] – přiměřená vzdálenost místa poskytování hrazených služeb vzhledem k místu trvalého pobytu nebo k místu bydliště pojištěnce
- Zdravotní pojišťovny přijímají podněty ke kontrole (§ 42) – povinny zjišťovat využívání a poskytování hrazených služeb a jejich vyúčtování, a to z hlediska objemu a kvality

- Profesionální komory sdružující lékaře s povinným členstvím - **Česká lékařská komora, Česká stomatologická komora**
- Disciplinární pravomoc – posuzují neodborné nebo neetické chování lékařů (nikoli jiných zdravotnických pracovníků)
- Promlčecí doba 1 rok
- Stížnost nejprve prověřuje revizní komise okresního sdružení ČLK/oblastní stomatologické komory
- Čestná rada OS ČLK/ČSK rozhoduje ve věci samé
- Čestná rada ČLK/ČSK rozhoduje o opravném prostředku
- Výsledkem může být rozhodnutí o disciplinárním provinění, za což lze uložit důtku, pokutu, případně (podmíněně) vyloučení z komory

Co v oblasti zdravotních služeb může dělat ombudsman?

- Posuzování diskriminace (týká se i jednání soukromých osob – typicky poskytovatelů zdravotních služeb)
- Šetření postupu úřadu při vyřizování stížností
- Šetření postupu zdravotních pojišťoven

Stížnost na diskriminaci

PŮSOBNOST VOP II

LIMITY V OBLASTI DISKRIMINACE

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Poskytovatelé nemají vzhledem k VOP povinnost součinnosti
- VOP nemůže mediovat spor mezi pacientem a poskytovatelem
- VOP nemá právo zastupovat oběti diskriminace před soudem
- VOP nemá právo podat veřejnou žalobu, pokud by k diskriminaci docházelo plošně

Kontrola zákonnosti postupů
či nečinnosti úřadů,
dodržování principů dobré
správy (VOP nepřezkoumává
odbornou stránku věci)

- Krajské úřady (aj.)
- Zdravotní pojišťovny

Zdravotní pojišťovny a VOP

- Tam, kde zdravotní pojišťovna vystupuje v pozici správního orgánu
 - Ve věcech pojistného
 - Řízení o žádosti pojištěnců na úhradu zdravotních služeb z veřejného zdravotního pojištění
 - Zdravotnické prostředky
 - Léčivé prostředky hrazené ve výjimečných případech
 - Léčebně rehabilitační péče
 - Péče v odborných dětských léčebnách a ozdravovnách

Leták „*Zásady vyřizování stížností ve zdravotnictví*“

- **Osoba žalobce** (rozsudek NS sp. zn. 30 Cdo 226/2017 – nejen oběť diskriminace, ale i osoby blízké; rozsudek ESLP *V. C. proti Rumunsku* 47848/08 - nezisková organizace uplatňující nároky)
- **Zastoupení žalobce** (§ 26 odst. 3 OSŘ)
- **Petit** – nároky vyplývající oběti diskriminace z § 10 AntidZ (k formulaci petitu obecně rozsudek NS sp. zn. 28 Cdo 2162/2002)
 - **Zdržovací žaloba** (upuštění od diskriminace)
 - **Žaloba na odstranění trvajících následků diskriminace** (Krajský soud v Prešově 20 Co 126/2012 – odstranění protiprávního stavu, usnesení NS 28 Cdo 2316/2008 – pravomoc soudu uložit obci povinnost)
 - **Poskytnutí přiměřeného zadostiučinění** (omluva)
 - **Poskytnutá náhrady nemajetkové újmy v penězích** (NS 30 Cdo 4431/2007), výše náhrady: např. ve 40 000 Kč ve věci odmítnutí registrace pacienta romského původu, 1 000 000 Kč ve věci odmítnutí překladu pacientky na ARO)
 - náhrada nemajetkové újmy v penězích dle AntidZ uplatnitelná až tehdy, pokud nestačí sjednání nápravy ostatními formami

- **Poučovací povinnost soudu** – usnesení MS v Praze 23 Co 301/2016 (poučení žalovaného podle § 118a odst. 1 o.s.ř. o nutnosti tvrdit, dospěje-li soud, že došlo k přesunu důkazního břemene), usnesení MS v Praze sp. zn. 23 Co 128/2018
- **Sdílené důkazní břemeno** Standardní důkazní situace: povinnost tvrzení a povinnosti důkazní je rozdělena mezi žalovaného a žalobce, žalobce má povinnost tvrzení (a tedy i břemeno tvrzení) o skutečnostech, ze kterých vyplývá porušení práva spočívající v tom, že s ním bylo zacházeno znevýhodňujícím způsobem (např. *Pl. ÚS 37/04*)

- **§ 133a odst. b) o.s.ř.** – sdílení důkazního břemene: pokud žalobce uvede před soudem skutečnosti, ze kterých lze dovodit, že ze strany žalovaného došlo k přímé nebo nepřímé diskriminaci **na základě rasového nebo etnického původu při poskytování zdravotní péče**, je žalovaný povinen dokázat, že nedošlo k porušení zásady rovného zacházení

Důkazní prostředky

- **U přímé diskriminace** při poskytování zdravotní péče zdravotnická dokumentace, písemná komunikace, nejčastěji však nahrávky – nálezy ÚS II. ÚS 1774/14: nelze a priori vyloučit provedení důkazu nahrávkou, která bylo pořízena bez souhlasu protistrany
- **U nepřímé diskriminace** při poskytování zdravotní péče lze uvažovat i o statistických údajích (např. nálezy ÚS II. ÚS 1609/08)

ANTIDISKRIMINAČNÍ ŽALOBA IV

dokazování

ombudsman
veřejný ochránce práv

- Jako důkaz v soudním řízení lze použít nahrávky jednání s lékářkou i záznam telefonického hovoru při vyjednávání o možné návštěvě, neboť se nejedná o projevy osobní povahy (zpráva VOP 67/2012/DIS)
- Diskriminace z důvodu etnicity je značný zásah do důstojnosti, oběť má právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích, a to i v případech, že se na možné diskriminační jednání připravila v rámci testingu

ombudsman
veřejný ochránce práv

Iva Fellerová Palkovská
Markéta Lavrinčíková
Karel Suda

DĚKUJEME ZA POZORNOST!

KANCELÁŘ VEŘEJNÉHO OCHRÁNCE PRÁV
ÚDOLNÍ 39
602 00 BRNO
CZECH REPUBLIC

[HTTP://WWW.OCHRANCE.CZ](http://www.ochrance.cz)
[HTTP://ESO.OCHRANCE.CZ/](http://eso.ochrance.cz/)
[WWW.FACEBOOK.COM: OMBUDSMAN](http://www.facebook.com/ombudsman)
[WWW.TWITTER.COM/OCHRANCEPRAV](http://www.twitter.com/ochranceprav)